

Հրաման տայ Փայրիկառ մանուկն խաղալ ,
 Ձիով նա ի մոյտան հետ իւրենն երթալ .
 Ասաց թէ՛ Ինձ ձիով չի վայել խաղալ ,
 Ոտիւքս եմ ես ճարտար ու արագ զրնալ :

Մրանէր նա հետեւակ ի մէջ խաղալուն ,
 Խաղալը սոսիւքն արագ խելօք իմաստուն ,
 Սնայրը զգունան եւ ելնէր զերթ զգնաւ թռչուն .
 Գումակէթ զարնէր սոսիւք ի մէջ ձիանուն :

Տեսեալ թագաւորին զճարտարութիւնն այն ,
 Կոչէ զՓարման մանուկն ընկերօքն որ զան .
 Երես նոցա խիլայ զգետտ արքունական .
 Հրաման երես խաղալ վաղիւն ի մոյտան :

(Շարունակելի)

(1) Ձեռագրին մէջ՝ լուծով: (2) Ձեռագրին մէջ՝ գլուծմ:

ԼԵՅԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՆՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Լեհացիք ունին Փարիզի մէջ « Լեհական մատենադարան » մը : Երբ 1830ի ապստամբութեան ջախջախումէն յետոյ հազարաւոր Լեհացիներ հեռացան երկրէն ու տարածուեցան աշխարհիս ամէն կողմը , անոնցմէ ամենատառաւ մասը հաւաքուեցաւ Փարիզ . առաջին հաստատութիւնը զոր այդ զաւթթականութիւնը հիմնեց , այս Մատենադարանն է : Մեծ գումարներ հանրագրութեան անոր հիմնարկութեան համար , գնուեցան տուն մը որուն մէկ յարկը յատկացուեցաւ մատենադարան-մօղովալայրի , եւ միւս յարկերուն վարձքը սահմանուեցաւ այդ մատենադարանին պահպանման : Մատենադարանը կը մնայ ցարդ , մինչեւոյն տան մէջ , իր փարիզ ունենալով Լեհացւոց մեծ բանաստեղծին՝ Ատամ Միցըրիեվիչի՝ որդիք , Լաոխուսա Միցըրիեվիչը : Այս համակերպի եւ ազնւոյ սանձաւորութիւնը , որ այժմ ալիզարդ ծերունի մըն է , նորը ու սիրուն զէմբլով մը ուր Ատամ Միցըրիեվիչի վեհ զէմբլն շատ բան կը վերապրի , իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր հօր յիշատակը պահպանելու եւ տարածելու , տպագրած է՝ Ժանօթագրութիւններով՝ անոր կարգ մը անտիպ զործերը ֆրանսերէն լեզուով , հրատարակած է Փրանսերէն ընդարձակ կենդանութիւնը

Il donne au jeune Païpar l'ordre de jouer et de l'accompagner à cheval sur la place; il ne me convient pas, dit celui-ci, de jouer à cheval; ce sont mes pieds qui sont agiles et rapides.

Il pénétrait à pied parmi les joueurs; il jouait avec ses pieds rapides et son esprit avisé; il prenait la balle et s'élançait comme un oiseau; il la lançait avec les pieds au milieu des chevaux.

Le roi voyant cette habileté fait venir près de lui le jeune Pharman et ses compagnons; il leur donna des vêtements royaux et ordonna de jouer le lendemain sur la place.

(A suivre)

մը Ատամ Միցըրիեվիչի , ինչպէս եւ նամանորեակ աշխատութիւններ՝ Լեհաց պատմութեան վերաբերեալ : Գուրգուրանքով կը վարէ « Մատենադարան »ը , որուն մէկ մասին մէջ հիմնած է Միցըրիեվիչեան մոսէէն մը , ուր ի ցոյց են դրուած բանաստեղծին զանազան ձեռագիրները , իր եւրօպայի մեծ բարեկամներուն (Միլլէի , Գիյէի , Ժորժ Սանտի , Լամբլէի , Հիւգօի , Վիլհելմի , եւն .) նամակները , իր լուսանկարները , փորագրուած կենդանագիրները , մետալոնները , կրտսերները , իր (ինչպէս եւ իր բարեկամ եւ ազգակից անմահ Շոփէնի) մտեղական զէմբլն մեղրամոմէ կաղապար , ու այլ եւ այլ առարկաներ որ կը վերաբերին մամաւերապէս Ատամ Միցըրիեվիչի եւ ընդհանրապէս Լեհական ժամանակակից պատմութեան , — ճշմարիտ սրբաւայր մը : Այդ Մատենադարանը իր միջոցներով օգնած է եւ կ'օգնէ Լեհական պատմութեան կամ հարցին պատկանող գործերու հրատարակման . Պ . Լաոխուսա Միցըրիեվիչ ցոյց տուաւ ինքի մեծագիր հոյակապ հաստը մը , որ կը պարունակէ կենսագրութիւնը Լեհական ժամանակակից պատմութեան հերոսներուն՝ իրենց կենդանագիրներով , եւ զոր հրատարակած է այդ Մատենադարանը :

Լեհացիք կազմած են նաեւ Փարիզի մէջ « Հացի եւ Յարգանքի ընկերութիւն » անունով սրտաշարժ հիմնարկութիւն մը , որ հաւաքած ու եւրօպական պանքայի մը մէջ գրած է կարեւորագույն գործեր , որուն տարեկան եկամուտը

կը յատկացուի օտարութեան մէջ կարօտ մնացած կամ ծեր Լեւ հայրենասէրներու կեանքն ապահովելու . այդ նպատակը կը տրուի, ինչպէս կ'ըսէր աշխարհ անուօրէն Պ. Լատիսլաւ Միցքիւնի, իբր պարտականութեան մը կատարումը եւ ոչ թէ իբր ողորմութիւն :

Գաղութիւն Փարիզ հաստատուելէն թիշ յետոյ, Լեւոնցիք հիմնած են նաեւ այստեղ երկու դպրոց. մին՝ լեւական պատմութիւնն ու լեզուն սորվեցնելով հանդերձ, կը պատրաստէր համալսարանական ուսմանց հետեւելու, միւսը՝ լեւական « լիսէ » մը, նման Ֆրանսական « լիսէ » ներքուն, ուր աշակերտները կը ստանան ընդհանուր նախնական կրթութեան հետ, լեւական լեզուի եւ պատմութեան զատիկ : Այդ դպրոցներէն առաջինը դադրած է շատոնց ի վեր գոյութիւն ունենալէ : Երկրորդը առնելով մեծ յաջողութիւն ունեցած է . հազարն զուամարներ նուիրուած են, որոնցմով գնուած է տուն մը՝ իբր դպրոց ծառայելու համար, եւ կալուածներ անոր պահպանութեան յատկացուած . Ֆրանսական կառավարութիւնը տարեկան նպաստ մը կապած էր անոր . 1870էն յետոյ, Ֆրանսական հանրապետութիւնը այդ նպաստը կտրած է . դպրոցը կը մնայ միշտ, բայց « լիսէ Պոնտրիք » կոչուելու անդ կը կոչուի « լիսէ Բոնտրիք » . միայն թէ՛ այժմ աշակերտներէն շատերը այնտեղ կ'երթան միայն լեւական լեզու եւ պատմութիւն ուսանելու, իսկ մնացեալին համար կ'երթան Ֆրանսական լիսէներ . կան ալ աշակերտներ որ իրենց ամբողջ նախնական կրթութիւնը լեւական վարժարանին մէջ կը ստանան :

Կայ դարձեալ Փարիզի մէջ « Օթէլ Լամպէր » անուն հաստատութիւն մը, զոր հիմնած է Զարթորիքա իշխանուհին, եւ ուր ձրխարար կը պատրաստուին լեւ ուսուցչուհիներ, կառավարչուհիներ (gouvernante) :

Կայ մասնաւոր հիմնարկութիւն մը լեւ կարօտ ծերունիներու եւ երախաներու օգնելու համար, որ կ'անուանուի « Սուրբ-Քաղաքիի հիմնարկութիւն » :

Կայ « Գրական եւ արուեստագիտական ակումբ » մը զոր հինգ վեց տարիէ ի վեր հիմնած են Լեւոնցիք : Կայ նմանապէս « Լեւոնցի երաժշտութիւնը ընկերութիւն » մը, մօտ ջրան տարիէ ի վեր հիմնուած, ինչպէս եւ « Մարմն-նամարզական ընկերութիւն » մը, երեք տարիէ ի վեր հիմնուած, եւ « Ուսանողաց ընկերութիւն » մը, որ շատոնց ի վեր գոյութիւն ունի : Այս վերջինէն զատ, կայ նաեւ « Լեւոնցի բնիկավա-

րական ուսանողաց ընկերութիւն » մը, « Լեւոնցի գործաւորաց ընկերութիւն » մը, « Փարիզի լեւական դպրոցին նախկին աշակերտներու ընկերութիւն » մը :

Լեւոնցի ունին « լեւ ընկերավարականներու ընկերութիւն » մը, քաղաքական ծրագրով, եւ որ կը հրատարակէ Լոնտոնի մէջ երկու փոլոներէն ամսագիր, Արշալոյս եւ Լոյս անունով, եւ Ֆրանսերէն ամսօրեայ տեղեկագիրք մը (bulletin) :

Գրան տարիի չափ առաջ, երբ Պիզմաքը սկսած է միջոցներ ձեռք առնել գերմանական Լեւաստանի մէջ Լեւոնցուց կալուածները գերման զաղթականներու ձեռքն անցնելու համար, Լեւոնցիք հիմնած են Պանքա մը Փողոցի մէջ, որ նպատակ ունէր նոյնը մնացած եւ իր կալուածը ծախել ստիպուած Լեւոնցուց ո եւ է գերմանացի դնորդի տուած գինէն աւելին տալով այդ կալուածը գնել եւ Լեւոնցիք մը ծախել . այդ Պանքան իր ծրագիրը մեծ յաջողութեամբ զործադրած է եւ գերման կառավարութիւնը անկարող եղած է օրինական միջոցներով այդ շարժման առաջնն առնել . սակայն այս տարուան սկիզբը, Րալֆսթակը քուէարկեց նոր օրէնք մը որով այլ եւս անկարելի պիտի ըլլայ ո եւ է կալուած ծախել գերմանահպատակ Լեւոնցիք մը՝ առանց գերման կառավարութեան հաւանութեան . . .

Տասը տարիի չափ առաջ, Լեւոնցիք դարձեալ հիմնած են Զուիցերիոյ մէջ ուրիշ Պանքա մը, գումարներ կեդրոնացնելու եւ անոնց եկամուտով լեւական լեզուին եւ գրականութեան պահպանման ու զարգացման նպատակու համար : Բայց, թիշ ժամանակ յետոյ, այդ ընկերութեան մէջ մտած են մեծ թուով քաղաքական գործիչներ որոնք փոխած են հիմնադիրներուն ծրագիրը եւ որոշած են զայն դարձնել գործիք մը զուտ-քաղաքական գործունէութեան, ինչ որ մղած է հիմնադիրներէն մէկ ջանին՝ քաշուելու . գուիցերիական կառավարութիւնը միջամտած է յետոյ եւ արգիւյշած է քաղաքական ծրագրով Պանքայի մը գոյութիւնն իր հողին վրայ . Պանքան լուծուած է, եւ հաւաքուած գումարը քաղաքական մարմնոյ մը ձեռք է անկել ի վեր :

Լեւոնցիք ունին վերջապէս « Ազգային մուսէոն » մը Յիւրիսի լճին արեւելեան ափին վրայ գտնուող Րալֆիւզիլի փոքրիկ քիւղաքաղաքին մէջ, Այդ մուսէոնը, հիմնուած՝ կոմս Փլապիքի նախնականութեամբ, հաստատուած է

Հապատուրկներու հին գղեակին մէջ զոր Ռաֆէլզովիի հասարակութիւնը նուիրած է այդ հապատակին: 1896ին հրատարակուած տեղեկագիրք մը կը յայտնէ թէ, այդ թուականին՝ մուսէնը ունէր 348 հնախօսական նմոյշ, 971 յիշատակ լեռն պատմական անձնաւորութեանց, 5611 հին լեռնական դրամ, 1073 մետալ, 426 նամակադրոյժ եւ կնիք, 286 իւղաներկ պատկեր, 101 շրաներկ, 51 մանրանկար, 389 գծագրութիւն, 7672 փորագրութիւն, 1036 լուսանկար եւ տակերէրէթի, 211 արձան, 282 « քամէ », 2463 ձեռագիր, 685 աշխարհագրական քարտէս, 1153 երաժշտական կտոր, 25,508 գիրք՝ այլ եւ այլ իւրուով:

Այս ճոխ հաւաքածուն կազմուած է տարիներու ընթացքին մէջ, շնորհիւ բազմաթիւ նուիրատուութեանց: Վարդէ մարմնոյ մը յանձնուած է մուսէնին պահպանումն ու զարգացումը, եւ այդ մարմնոյն նախագահն է այժմ Պ. Կալէզովը, Փարիզ հաստատուած բազմահմուտ Փոլոնիացի մը: Այդ մուսէնին ամենէն մեծ աշակեցներէն մին եղած է Պ. Հանրի Պուլլուքի, Սթընդլմ հաստատուած Լեռնացի նշանաւոր գիտունը:

Մուսէնին մէջ մասնաւոր նշաններ յատկացուած են Քոչիւքսի, Կոպրնիկի եւ Ատամ Միգրիվիի, մեծ հերոսին, մեծ գիտունին եւ մեծ բանաստեղծին որոնք լեռն ազգութեան յաւիտենական պարծանքը կը կարմնն Յատուկ սրահ մը յատկացուած է դարձեալ « Լեռնաստանի բարեկամներուն », ուր իցոյց դրուած են բազմաթիւ տղերամաներ, պատկերներ, առարկաներ՝ եւրոպացի լեռնագիտներու պատկանող, եւ ուր պատուոյ տեղը կը դրուէ 100,000 ստորագրութիւն կրող այն ուղերձը զոր 1832ին Պիլմինկէ մի բնակիչները դրկեցին Լեռնացոց:

1896ի հոկտեմբերին, Քոչիւքսի սիրտը, որ պահուած էր մինչեւ այս առին Մորդիկին իտալական ընտանիքին մօտ, փոխադրուեցաւ՝ այդ ընտանիքին հաւանութեամբ՝ Րաֆիելզովիի մուսէնը, դրուած գեղակերտ դամբարանի մը մէջ զոր Մորդիկիները շինել տուած էին Այդ փոխադրութեան առթիւ մեծ հանդէս մը տեղի ունեցաւ Րաֆիելզովի մէջ, ու Քոչիւքսի յատկացուած սրահին (ուր գեղեղուեցաւ այդ դամբարանը) դրան առջեւ, Լեռնացի կանգնեցին գեղեցիկ մանրան մը:

Ա. 2.

ԶՈՒՆԱՃԱՆԻ ՄԷԿ ԳՈՐԾՆ Ի ՓԱՐԶ

Յօդանակն լրագիրներէն մեծ հաճաքով կ'իմանանք թէ յառաջիկայ ձմեռ ողորացնալ Զուհանի մէկ օփէրէթը, Fleur d'Orient տիտղոսով, պիտի ներկայացուի Նուվօ-Թեաթրին մէջ, որ այժմ կը կոչուի Օփէրա-Պուֆ:

— Փարիզեան մէկ քանի թերթեր համակրանքով կը խօսին բանախօսութեան մը մասին զոր Պ. Փրօֆֆ-Գալֆանի կարգացրէ է վերջերս՝ Պոտինիէրի մէջ՝ հայ երաժշտութեան մասին:

— Լրագիրներէն կ'իմանանք թէ Պրիւսիի Բոնսերվաթուարին այս տարուան մրցմանց մէջ, շութակի առաջին մրցանակն ստացեր է Տրապլեմնցի հայ պատանի մը, Պ. Դուլեան:

ՆՈՐ ՀՐԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԵՐ

HISTOIRE d'Héraclius, par l'Evêque Sébéos, traduite de l'arménien et annotée par Frédéric Macler. — Paris, Imprimerie Nationale, 1904.

Պ. Յրեանքի Մաքլեր հետզհետէ կը յայտնուի իբր ամենէն բեղուններէն մին եւրոպացի հայագէտներուն. հազիւ երկու երեք տարի կայ որ հայագէտներու շարքին մէջ մտած է, եւ ահա հինգերորդ աշխատութիւնն է որ ի լոյս կ'ընծայէ. Իր այս նոր հրատարակութիւնը ամենահազարեորն է՝ գիտական տեսակետով՝ մինչեւ ցարդ իր տուած գործերուն: Սեբէոսի « Պատմութիւն շէրակի »-ը մեր նախնացմէ մեղի հասած պատմական գրքերուն ամենէն իրիթալիցներէն է ամենէն շահեկաններէն մինն:

Պ. Մաքլեր թարգմանած է միայն Սեբէոսի երրորդ դարութիւնը, որ՝ ըստ իր կարծիքին՝ միակն է որ կրնայ բուն իսկ Սեբէոսի վերագրուիլ, եւ իր թարգմանութեան ընկերացուած է բազմաթիւ ծանօթագրութիւններ: — Գինն է 10 ֆր. Գիմէլ՝ Ernest Leroux, éditeur, Rue Bonaparte 28.

Le Gérant: FRÉDÉRIC MACLER

Imp. D. DOGHRAADJIAN
48, Rue des Gobelins, Paris.